

UOT 821 (091)

NURLANƏ MUSTAFAYEVA

AZƏRBAYCAN AŞIQ ŞEİRİNİN TÜRKİYƏ ƏDƏBİYYATŞÜNASLIĞINDA
TƏDQIQI MƏSƏLƏLƏRİ

Məqalədə türk ədəbiyyatşünaslarının Azərbaycan aşıq yaradıcılığı ilə bağlı araşdırmaları təhlil edilir. Qeyd olunur ki, türk ədəbiyyatşünaslarının aşıq yaradıcılığı haqqında tədqiqatlarında müqayisəli araşdırma başlıca yer tutur. Bu istiqamətdə İsmayıl Hikmət, Məhməd Fuad Köprülü, Pərtəv Naili Boratov, Ənvər Aslan, Əli Duymaz, Ənvər Uzun, Nail Tan, Əli Kafkasiyalı və başqa tədqiqatçıların elmi-nəzəri əsərlərində problemə yeni istiqamətdən yanaşmaları Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığını da zənginləşdirməkdə müəyyən rol oynamışdır. Bu araşdırmalarda türk ədəbiyyatşünasları həm bədii mətni təhlil edir, həm də Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığındakı fikir və mülahizələrə münasibət bildirirlər. Bu araşdırmalardan aydın olur ki, Türkiyə və Azərbaycan aşıqları arasında bir doğmalığ, yaxınlıq da mövcuddur.

Açar sözlər: aşıq yaradıcılığı, ədəbiyyatşünaslıq, Türkiyə, müqayisəli araşdırma.

Türkiyə ədəbiyyatşünaslarının mütəmadi olaraq araşdırdığı problemlərdən biri Azərbaycan aşıq şeiridir. Bu problemin Türkiyə ədəbiyyatşünaslığında tədqiq edilməsi məsələyə fərqli aspekt-dən yanaşmağı, bir çox hallarda isə müqayisəli şəkildə araşdırmağı zəruri etmişdir. Bu istiqamətdə İsmayıl Hikmət, Məhməd Fuad Köprülü, Pərtəv Naili Boratov, Ənvər Aslan, Əli Duymaz, Ənvər Uzun, Nail Tan, Əli Kafkasiyalı və digər tədqiqatçıların elmi-nəzəri əsərlərində problemə yeni istiqamətdən yanaşmaları Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığını zənginləşdirməkdə müəyyən rol oynamışdır. Hələ XX əsrin 20-ci illərində İsmayıl Hikmətin yazdığı “Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi” kitabında şifahi xalq ədəbiyyatı və onun ayrı-ayrı formaları ilə bağlı sistemli tədqiqatlar aparılmışdır. Tədqiqatçı xalq ədəbiyyatı nümunələri bayatılar, sayacı sözlər, qoşmalar, gəraylılar, dastanlar, Novruz şərqi, manilər və s. formaları təhlil edərək onların zənginliyini üzə çıxarmağa çalışmışdır. Xalq ədəbiyyatını tədqiqatçı həm də yazılı ədəbiyyatın qaynağı kimi göstərməkdə tamamilə haqlı idi. Tədqiqatçı eyni zamanda, aşıq ədəbiyyatının Türkiyənin Anadolu bölgəsində də eyni dərəcədə mövcudluğunu, bir sıra xüsusiyyətləri ilə yaxın və əlaqəli olduğunu göstərmişdir. Onun qeydlərinə görə, əsasən Anadoluya köçən türk qəbilə və əşirətlərinin ən çox getdikləri yerlər Azərbaycan torpaqları olduğu üçün xalq şeiri Anadoluya da bu yolla keçmişdir [2, s. 85].

Türkiyə ədəbiyyatşünaslarının xüsusilə araşdırdıqları aşıqlar Aşıq Abbas Tufarqanlı, Aşıq Qurbani, Xəstə Qasım, Aşıq Ələsgər, eləcə də XX əsrin aşıqlarından olan Hüseyn Bozalqanlı, Mikayıl Azafının yaradıcılığı daha çox diqqəti cəlb etmiş, tədqiqat əsərlərində onların yaradıcılığına üstünlük vermişlər. Aşıq Qurbani, Xəstə Qasım və Aşıq Abbas Tufarqanlının yaradıcılığında ən çox diqqət çəkən məqam həm də bu aşıqların yaradıcılığının Türkiyədə məşhur olması, qoşma və gəraylılarının geniş yayılmasıdır. Ümumiyyətlə, Azərbaycan aşıqlarının əsərləri Anadoluda da oxunmuş, aşıqların repertuarında xüsusi yer tutmuşdur. Bununla yanaşı, bu aşıqların Azərbaycan ədəbiyyatına məxsus olması həmişə etiraf edilmişdir. Özü də aşıqlarımız Türkiyə ədəbiyyatşünasları tərəfindən xalq şairləri adlandırılmışdır.

Azərbaycan aşıqları ilə bağlı ilk araşdırma aparılardan biri görkəmli ədəbiyyatşünas alim Məhməd Fuad Köprülü olmuşdur. Onun Azərbaycan yazılı ədəbiyyatı ilə yanaşı, şifahi xalq ədəbiyyatı haqqında mövcud araşdırmaları, həm də tədqiqatçının Azərbaycan xalq ədəbiyyatı tədqiqatçısı olduğunu deməyə tamamilə əsas verir. Xüsusilə, “Kitabi Dədə Qorqud”

dastanı ilə bağlı apardığı araşdırmalar Qorqudsünaslığı zənginləşdirən tədqiqat əsərlərindəndir. Tədqiqatçı Azərbaycan aşıqlarının da yaradıcılığını yaxından izləmiş və “Azəri aşıqlarından Tufarqanlı Abbas” məqaləsində şairin həyat və yaradıcılığı ilə bağlı geniş məlumat vermişdir. Əhməd Cəfəroğlunun sahibi olduğu “Türk Amacı” dərgisində nəşr edilən bu məqalə həm Azərbaycanda, həm də Türkiyədə aparılan ilk araşdırmalardandır [5]. Buna qədər isə Tufarqanlı Abbas haqqında Əhməd Cəfəroğlunun məlumat xarakterli bir məqaləsi çap olunmuşdu [1, s. 97-104]. Tədqiqatçı Məhmət Fuad Köprülünün də istinad etdiyi mənbələrdən biri məhz bu məqalə olmuşdur.

Məhmət Fuad Köprülü aşığın həyatı haqqında məlumatların az olduğunu qeyd edərək çox qısa, lakin lazımi məlumatları diqqətə çatdırır. Məhmət Fuad Köprülünün məqaləsinə qədər aşığın həyat və yaradıcılığı haqqında dolğun tərcümeyi-hal yazılmamış, yaradıcılığı tam şəkildə araşdırılmamışdır. Tədqiqatçı aşıq haqqında yazırdı: “Azəri türklərinin ən məşhur xalq şairlərindən biridir. Xalq dilində “Tufarqan”, “Duharkan” kimi tələffüz olunan Duharkan qəsəbəsindəndir. Bu qəsəbə Elxanilərin son dövrlərində Azərbaycanın Marağa əyalətinə tabe olan, əsasən bağçılıqla məşğul olan kiçik bir qəsəbə idi; əhalisinin ağbənizli və safi məzhəbindən olduğunu Həmdullah Müstəvfi qeyd edir; o zaman ətrafındakı səkkiz kəndlə birlikdə yənə bu adda bir vilayət təşkil edir və Elxanilər divanına 23,600 dinar verirdi” [5, s. 3].

Maraqlıdır ki, tədqiqatçı bu mənbəni Gui Le Stranqenin “Nizhat-al-Qulub” [s. 87, GMS, XXIII, I] kitabından əldə etdiyini də qeyd edir. Bununla yanaşı bildirir ki, yazılı mənbələrdə aşığın həyata-ına aid geniş məlumatlar yoxdur, yalnız İran və Qafqaz türkləri arasında onun həyatı ilə bağlı bu günə qədər danışılan xalq dastanı mövcuddur. Həmin dastanı Əhməd Cəfəroğlunun gəncəli bir türkdən eşidərək nəşr etdiyini bildirən Məhmət Fuad Köprülü dastanın iki variantının qısa məzmununu təqdim edir. İkinci variantın qısa və bir qədər fərqli olduğuna diqqət çəkir: “İkinci rəvayət çox qısa olmaqla yanaşı, nəticə etibarilə də birincidən fərqlidir. Quyuya atılan Abbasın orada ölməsi, o biri rəvayətlə üst-üstə düşür. Bu rəvayətin sadəcə əskik deyil, hətta yanlış olduğu təxmin olunur; İlk rəvayətdə olduğu kimi Abbas quyudan, yəni ölümdən qurtulur. Bu nüans düzəldilərək, ikinci rəvayət rahatlıqla birinci rəvayətə əlavə oluna bilər. Mənzum parçalar birinci rəvayətdə 30-40 olduğu halda, ikincidə 3 parçadır. Əlimizdəki nəşrlərdə çoxlu səhvlərlə dolu olan bu parçalar, vəzn və forma baxımından Koroğlu, Aşıq Qərib, Aşıq Qurbani kimi xalq dastanlarından fərqsizdir” [5, s. 5].

Məhmət Fuad Köprülü çox qısa olaraq “Abbas Tufarqanlı” dastanı ilə adı çəkilən dastanlar arasında ortaq (quyudan qurtulma, hökmdarın məsələyə müdaxilə edərək onu sevgilisi ilə qovuşturması və s.) ünsürlərin olduğu qənaətinə gəlir. Doğurdan da, məhəbbət dastanları arasında bu kimi ünsürlərin təkrarlandığını aydın şəkildə görmək olar.

Aşıq yaradıcılığı ilə bağlı davamlı araşdırmalar aparan tədqiqatçılar Saim Sakaoğlu, Əli Barat Alptəkin, Ənvər Uzun, Nail Tan, Əli Kafkasiyalının araşdırmalarında Azərbaycan aşıq sənətinin müxtəlif problemləri, ayrı-ayrı şəxsiyyətlərinin yaradıcılığı müxtəlif problemlər baxımından araşdırılır. Bununla bağlı iş iki istiqamətdə getmişdir; birincisi, Azərbaycan aşıqlarının qoşma və gəraylıları toplanaraq nəşr edilmiş, ikincisi, bu nümunələr əsasında elmi tədqiqat işləri yazılmışdır. Saim Sakaoğlu, Əli Barat Alptəkin və Əsma Şimşəyin birgə hazırlayıb tərtib etdikləri “Azərbaycan aşıqlarının keçmişdən bu günə adət ənənələri və nümunələri” adlı kitab nəşr edilmişdir [6].

Tədqiqatçı Ənvər Uzun isə Cənubi Azərbaycanın aşıq mühiti haqqında elmi araşdırma aparmışdır. Urmiyə, Qaradağ-Təbriz, Qaşqay, Sulduz, Zəncan, Xorasan aşıq mühitlərini təhlil edən Ənvər Uzun onların fərqli xüsusiyyətlərini elmi-nəzəri şəkildə təhlil etmişdir. Urmiyə

aşıq mühitini araşdırarkən belə bir nəticəyə gəlir ki, “Bu aşıq mühiti Azərbaycan aşıq mühiti ilə Türkiyə aşıq mühitləri arasında bir körpü rolunu oynayır. Bu aşıqlar gəzərək, ya da oturaraq çalır. Qısacası onlar Qars və İğdır aşıqlarının çalıb oxuma tərzləri ilə çox oxşayırlar” [9, s. 26]. Tədqiqatçı Azərbaycan aşıq sənətinin görkəmli tədqiqatçısı Məhərrəm Qasımlıya istinadən bildirir ki, Urmiyədə orta əsrlərdən qalma bir adət mövcuddur. Belə ki, onlar XX əsrə qədər toy və təkkələrdə fəaliyyət göstərmişlər və onlara Yunis Əmrə, Xətai, Şeyx Vələd, Hacı Bektaş, Aşıq Qurbani, Füzuli, Nəsiminin önəmli təsiri olmuşdur.

Tədqiqatçı Qaradağ-Təbriz aşıq mühitini təhlil edərkən çox doğru olaraq, tarixi və mədəni baxımdan ona yaxın aşıq mühitlərinə də nəzər salır. Bu mühitə mənsub olan aşıqların sənətində üçlüyün – saz, balaban, dəfin xüsusi yeri olduğunu diqqətə çatdırır. Ənvər Uzun bu mühitə aid olan “Abbas Tufarqanlı”, “Abbas və Gülgəz”, “Xəstə Qasım” kimi dastanların repertuarlarında xüsusi yer tutduğunu nəzərə çatdıraraq yazır: “Qaradağ aşıq mühiti tarixi və mədəni baxımdan qədim və zənginliyi ilə diqqəti cəlb edir. Qaradağ və Göyçə aşıq mühitləri Azərbaycan aşıq sənətinin təmsilçiliyini etmiş və etməkdə də davam edir” [9, s. 27].

Ənvər Uzunun Sulduz, Qaşqay, Xorasan, Zəncan və b. aşıq mühitlərinin strukturu, xüsusiyyətləri, eləcə də onun nümayəndələri ilə bağlı araşdırmalarında aşıq sənətinin tarixi və bugünü öz əksini tapır.

Türkiyə tədqiqatçılarından Nail Tanın tədqiqatlarında da tez-tez Azərbaycan aşıq yaradıcılığına rast gəlmək mümkündür. Nail Tanın araşdırmalarında müqayisəli təhlillərə xüsusilə üstünlük verilir. Belə ki, tədqiqatçının Türkiyə və Azərbaycan xalq şeirinin müxtəlif problemləri müqayisəli şəkildə tədqiq edilir [7; 8].

Məlumdur ki, Azərbaycan aşıq şeirində “Bəyənəmz” rədifli şeirlər başlıca yer tutur. Türkiyə aşıqlarının da yaradıcılığında bəyənəmz rədifli şeirlərə rast gəlmək mümkündür. Nail Tan da qeyd edir ki, Türkiyə və Azərbaycan aşıqları “bəyənəmz” rədifli saysız, tənqid-daşlama mövzulu dastan (bəzən yanılmac başlıqlı) qoşma yazmışlar [8, s. 55]. Bunların arasından ən vacibini seçərək təhlil edən Nail Tan Kazak Abdal, Mühyiddin Abdal, Dəvəlili Seyrani, Aşıq Katibi, Aşıq Kərəm, Ziləli Talibi, Ərzurumlu Əmrah, Kağızmanlı Camal Hoca, Aşıq Valeh və b. qoşmalarına istinad edərək bildirir ki, illər keçdikcə bu rədifdə şeirlər daha da artır. Tədqiqatçının araşdırmalarına görə, bunlardan ən qədimi və məşhuru XVI-XVII əsrlərdə yaşayan Kazak Abdullanın “Ormanda böyüyən adam azğunu” misraları ilə başlayan şeiridir. Nail Tan tədqiqat işində şeiri tam şəkildə təhlilə cəlb edərək bildirir ki, o cüzi dəyişikliklərlə Mühyiddin Abdalın adı ilə əlaqələndirilmişdir. Çox sonralar isə bəzi dəyişikliklərlə Dəvəlili Aşıq Seyraninin adı ilə el arasında məşhurlaşmışdır:

Ormanda böyüyən adam azğunu,
Çarşıda bazarda insan bəyənəmz.
Mədrəsə qaçqını softa pozğunu,
Salam vermək üçün kəsan bəyənəmz.
Elin qapısında qul qardaş olan,
Burnu sümüklü həm gözü yaş olan,
Bayramdan bayrama bir tərəş olan,
Bərbərə gəlir də dükkən bəyənəmz.
...Kazak Abdal söylər bu türlü sözü,
Yoğurt ayran ilə hallolmuş özü,
Köydən şəhrə gələn bir Köylü (türk) qızı,
İnci yaqut istər mərcan bəyənəmz.

Kazak Abdalın “Bəyənəmz” rədifli şeiri 8, Mühyiddin Abdalınkı 7, Dəvəlili Seyranınkı 8, Katib Əlininki 5, Aşıq Kərəminki 5, Ziləli Talibinki 12, Ərzurumlu Əmrəhınkı 3 və s. bəndlərdən ibarətdir. Lakin tədqiqatçının Aşıq Abbas Tufarqanlıdan gətirdiyi “Bəyənəmz” rədifli qoşma 7 bənddən ibarətdir. Abbas Tufarqanlının qoşma-daşlaması eyni zamanda həm məzmununa, həm də sənətkarlığına görə fərqlənir. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, qoşmalar adətən 3-5-7 bənddən ibarət olduğu halda bu qoşmanın 8, 12 bənddən ibarət olması bir qədər şübhə yaradır. Nail Tan Abbas Tufarqanlı qoşmasının fərqli olduğunu bildirərək ona yaxın olan Aşıq Valehin qoşmasını nümunə verir. Aşıq Abbas Tufarqanlıda:

Ay Həzarat, bir zaman (a) gəlibdi,
Ala qarğa şux tərənə bəyənəmz.
Oğullar atanı, qızlar ananı,
Gəlinlər də qaynananı bəyənəmz.

...Adam var, dolanır səhranı, düzü,
Adam var, döşürər gülü, nərgizi,
Adam var, geyməyə tapammaz bezi,
Adam var, al geyər, şalı bəyənəmz.

Adam var, əlinə verərsən güllər,
Adam var, gözünə çəkərsən millər,
Tufarqanlı Abbas başına küllər,
Nə günə qalmısa(n), qarı bəyənəmz [8, s.67].

Aşıq Valehin də “Bəyənəmz” rədifli qoşmasını tam şəkildə təqdim edən Nail Tanın müqayisəsinə görə, bu iki şeir əvvəlki şeirlərdən fərqliliyi və özünəməxsusluğu ilə seçilir. Lakin bu şairlər arasında müəyyən əlaqələrin olması ilə bağlı tədqiqatçı ancaq ehtimal irəli sürür. Azərbaycandakı aşıqlarla Osmanlıdakı aşıqların bir-birindən xəbərdar olub-olmaması ilə bağlı tədqiqatçı yazır: “Bunların arasında (Azərbaycandakı aşıqların – N.M.) ən məşhurları Aşıq Tufarqanlı Abbas (XVI-XVII əsr) və Aşıq Valehdır (XVIII əsr). Tufarqanlı Abbas XVI əsrin sonları ilə XVII əsrin əvvəllərində yaşamışdır. Coğrafi və texnoloji şərtlərə görə onun XVI əsr xalq şairi Kazak Abdal haqqında məlumatlı olması ehtimalı çox azdır. Ona görə onun qoşmasına Kazak Abdala nəzirə kimi yanaşmaq yanlışdır. Qoşmanın quruluşu da olduqca fərqlidir. Aşıq Valeh isə Tufarqanlı Abbasın şeirinə nəzirə yaza bilirdi” [8, s. 66]. Nail Tanın aşıq ədəbiyyatı ilə bağlı apardığı araşdırmalardan belə nəticəyə gəlmək olar ki, Türkiyə və Azərbaycan aşıq ədəbiyyatı mövzu, forma və növ baxımından bir-birinə yaxındır. Yunis Əmrə, Qaracaoglan, Koroğlu, Kərəm, Qurbani Xəstə Qasım, Abbas Tufarqanlı, Aşıq Ələsgər, Aşıq Şənlik və başqalarını yaradıcılığı hər iki coğrafiyada xeyli dərəcədə məşhurdur.

Türkiyədə Azərbaycanın ayrı-ayrı aşıqlarının həyatı və yaradıcılığı ilə bağlı müəyyən araşdırmalar da aparılmışdır. XX əsrdə yazıb yaratmış Mikayıl Azaflının şeirləri Anadoluda daha çox oxunduğu üçün onun yaradıcılığı ilə bağlı da müəyyən tədqiqatlar aparılmışdır. Bu tədqiqat işlərindən Əli Kafkasiyalının “Mikayıl Azaflı, Hayatı-Sənəti-Eserləri”, “İran Türkləri Aşık Mühitləri” adlı kitabları Azərbaycan aşıq mühiti və onun problemlərinə, ayrı-ayrı şəxsiyyətlərinin yaradıcılığına həsr edilmişdir. İlk dəfə olaraq tədqiqatçı Türkiyədə Cənubi Azərbaycandakı aşıq mühitinin problemlərini, inkişaf yolları və nümayəndələrinin yaradıcılığını təhlilə cəlb edir [8]. “Mikayıl Azaflı. Hayatı, Sənəti, Eserləri” (1996) araşdırması sanballı və tədqiqatının əhatəliliyi ilə fərqlənir. Belə ki, tədqiqatçı Mikayıl Azaflının həm həyatı, həm

də yaradıcılığını bütün xırdalıqları ilə təhlilə cəlb edir. Tədqiqatçı aşığın uşaqlıq, məktəb, gənclik illəri, məktəbdə oxuyarkən bilmədən mürəkkəbi Stalinin şəklinin üzünə tökməsi və bu səbəbdən həbs edilməsi, buradan qaçaraq Qarabağda yerləşməsi, daha sonra yenidən həbs edilməsi, həbsdən çıxdıqdan sonra Gəncədəki aşıqlar dərnəyinə üzv seçilməsi, aşıq Mirzə Bayramovun şagirdi olması kimi məsələləri geniş bir şəkildə təhlilə cəlb edir. Bundan sonra onun yolu İkinci dünya müharibəsindən keçir, oradan qayıdaraq aşıqlığa başlayır.

Əli Kafkasiyalının araşdırması yalnız Mikayıl Azaflı ilə məhdudlaşmır, həm də Azərbaycan aşıq sənətinin xarakteri, inkişaf yolları haqqında sanballı tədqiqat əsəridir. Mikayıl Azaflının formalaşdığı mühit haqqında tədqiqatçı yazır: “Bu danılmaz faktıdır ki, Azərbaycan aşıqları və şairləri məmləkətidir. Demək olar ki, üç-dörd evdən birində saz səsi, şeir səsi gəlir. Azaflı Mikayılın səhnəyə çıxdığı Qazax-Şəmsəddin bölgəsi isə Borçalı, Göyçə, Şirvan kimi aşıq sənətinin diyarlarından. Belə bir mühitdə əlinə saz alıb meydana çıxmaq cürət tələb edir” [4, s. 29].

Tədqiqatçı Mikayıl Azaflı yaradıcılığını təhlil edərkən iki məsələyə diqqət çəkir; birincisi, onun şeirləri çap olunmadan xalq arasında sürətlə yayılırdı; ikincisi, şeirlərində milli ruh və türkcülük başlıca yer tuturdu. Tədqiqatçının şəxsən tanış olduğu Mikayıl Azaflı şeirlərində daima türk olduğunu qeyd edir və onu türkün dərdləri narahat edir. O, türk millətinə qarşı ürəyində olan sevginin yaradıcılığında ön qabarıq şəkildə üzə çıxdığını qeyd edir və aşığın:

“Türkəm, türkün balasıyam,
Hər dərdinə qalasıyam,
Yanarsa od alasıyam,
Söndürməz bu sellər məni,
Unutmasın ellər məni”,

misralarını misal çəkərək onun xalq arasında geniş yayılması və variantlaşmasını təqdir edir. Tədqiqatçı bu vəziyyəti aşığın xalq arasında çox məşhur olması ilə əlaqələndirir.

Beləliklə, türk ədəbiyyatşünaslığında Azərbaycan aşıq sənəti və onun nümayəndələrinin yaradıcılığı haqqında bir çox tədqiqatların aparıldığını görmək olar. Bu araşdırmalarda türk ədəbiyyatşünasları həm bədii mətni təhlil edir, həm də Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında fikir və mülahizələrə münasibət bildirirdilər. Bu araşdırmalardan aydın olur ki, Türkiyə və Azərbaycan aşıqları arasında bir doğmalıq, yaxınlıq da mövcuddur.

ƏDƏBİYYAT

1. Caferoğlu A. Tufarqanlı Abbas // Azərbaycan Yurt Bilgisi, 1932, № 1, s. 97-104.
2. Ertaylan İ.H. Azərbaycan Edebiyatı Tarihi. I-II c., Ankara: Akçağ Yayınları, 2013, 512 s.
3. Kafkasiyalı A. İran Türkləri Aşık Mühitleri//Türkiye, Milli folklor, Yıl 17, № 68, s. 110-126.
4. Kafkasiyalı A. Mikayıl Azaflı. Hayatı, Sənəti, Eserleri. Erzurum, 1996, 473 s.
5. Köprülü M.F. Azeri Aşıqlarından Tufarqanlı Abbas // Türk Amacı, 1942, № 1, s. 3-5.
6. Sakaoğlu S., Alptekin A.B., Şimşek E. Azərbaycan Aşıqları ve Halk Şairleri. I c., İstanbul, 1985, 264 s.
7. Tan N. Öz. Köz. Söz. Türk Halk Kültürü Araştırmaları. Ankara: Atalay Matbaası, 2014, 272 s.
8. Tan N. Türk Halk Edebiyatı Dedigin Bir Sarp Kale. Ankara: Atalay Matbaası, 2012, 304 s.
9. Uzun E. İran Türk Folkloru. Trabzon: Eser Ofset Matbaacılık, 2007, 124 s.

AMEA Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutu
E-mail: nurlana.gasimli@gmail.com

Nurlana Mustafayeva

**STUDY OF AZERBAIJANI ASHIQ POETRY IN THE
TURKISH LITERARY CRITICISM**

The article analyzes the studies of Turkish literary critics about Azerbaijan Ashiq art. It is noted that comparative research is a major part of the studies of Turkish literary critics on Ashiq art.

New approaches to the problem in the scientific-theoretical works of Ismayil Hikmet, Mehmet Fuat Koprulu, Partav Naili Boratov, Enver Aslan, Ali Duymaz, Enver Uzun, Nail Tan, Ali Kafkasiyalı and other researchers had played a significant role in enriching Azerbaijani literary criticism. In these studies, Turkish literary critics analyze the literary texts and express their views on the ideas and considerations of the Azerbaijani literary criticism. It is clear from these studies that there is kinship, proximity between the Ashiqs of Turkey and Azerbaijan.

Keywords: *Ashiqs, literary criticism, Turkey, comparative research.*

Нурлана Мустафаева

**ВОПРОСЫ ИССЛЕДОВАНИЯ АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО АШУГСКОГО
СТИХА В ТУРЕЦКОМ ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИИ**

В статье анализируются исследования турецких литературоведов об азербайджанском ашугском творчестве. Отмечается что, в исследованиях турецких литературоведов об ашугском творчестве сравнительный анализ занимает основное место. В этом направлении в научно-теоретических произведениях Исмаил Хикмета, Мехмет Фуада Кеprüлю, Партав Наили Боратова, Энвер Аслана, Али Дуймаза, Энвер Узуна, Наиль Тана, Али Кавказского новый подход к проблеме сыграл определенную роль в обогащении азербайджанского литературоведения. В этих исследованиях турецкие литературоведы анализируют как художественный текст так и высказывают свои мнения на взгляды и суждения в азербайджанском литературоведении. Из этих исследований становится ясным что, существует некое родство, близость между турецкими и азербайджанскими ашугами.

Ключевые слова: *ашугское творчество, литературоведение, Турция, сравнительный анализ.*

(Akademik İsa Həbibbəyli tərəfindən təqdim edilmişdir)

**Daxilolma tarixi: İlk variant 30.05.2019
Son variant 28.08.2019**